

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	XI
Wykaz podstawowej literatury	XV
Przedmowa	XVII

CZĘŚĆ I. Prawo jako przedmiot nauk prawnych

Rozdział I. Podstawowe koncepcje prawa	3
§ 1. Koncepcje prawnonaturalne	5
§ 2. Pozytywizm prawniczy i jego ewolucja	8
§ 3. Prawo jako fakt. Realizm prawny	11
§ 4. Koncepcje hermeneutyczne, argumentacyjne i komunikacyjne	13
Rozdział II. Wieloznaczność terminu „prawo”	16
§ 5. Prawo w znaczeniu prawniczym	16
§ 6. Podstawowe cechy prawa	17
§ 7. Różne sposoby użycia terminu „prawo”	19
Rozdział III. Prawo jako przedmiot badań naukowych	22
§ 8. Podstawowe problemy nauk prawnych	22
I. Nauki dogmatyczne	24
II. Nauki ogólnoteoretyczne – filozofia prawa, teoria prawa, jurysprudencja	24
III. Nauki historyczne	26
IV. Nauki empiryczne	26
§ 9. Naukowość prawoznawstwa. Status wstępu do prawoznawstwa	27
§ 10. Metody badawcze w prawoznawstwie	29
Rozdział IV. Prawo a inne regulatory zachowań	31
§ 11. Prawo i wartości	31
§ 12. Wielość systemów normatywnych	33
§ 13. Systemy normatywne inne niż prawo	34
I. Normy moralne	34
II. Normy religijne	35
III. Normy obyczaju	36
IV. Normy organizacji społecznych i politycznych	36

§ 14. Normy moralne a normy prawne – podstawowe różnice	37
§ 15. Relacje treściowe i funkcjonalne między prawem a moralnością	39
I. Związki treściowe (związki przedmiotowe)	39
II. Związki funkcjonalne	41
§ 16. Moralność, religia i obyczaje a obowiązywanie prawa	43
§ 17. Kultura prawna	44
§ 18. Etyka zawodów prawniczych	46
Rozdział V. Sprawiedliwość jako podstawowa wartość prawa	48
§ 19. Idea sprawiedliwości i jej interpretacje	48
§ 20. Idea sprawiedliwości w procesie stanowienia i stosowania prawa	52
§ 21. Koncepcja sprawiedliwości społecznej	55
§ 22. Równość w prawie i wobec prawa	57
Rozdział VI. Prawo jako zjawisko polityczne	59
§ 23. Polityczny charakter prawa	59
§ 24. Określenie państwa	60
§ 25. Prawo w procesie sprawowania władzy. Związki prawa i państwa	65
§ 26. Instrumentalny charakter prawa	67
§ 27. Współczesna krytyka państwa i jego tradycyjnej roli	69
§ 28. Unia Europejska w procesie sprawowania władzy	69
§ 29. Idea rządów prawa	70
§ 30. Demokratyczne państwo prawne	73
§ 31. Gwarancje państwa prawnego	75
CZĘŚĆ II. Prawo jako system norm	
Rozdział VII. Język prawa	79
§ 32. Prawo jako zjawisko językowe	79
§ 33. Język prawny i język prawniczy	80
§ 34. Rodzaje wypowiedzi	85
Rozdział VIII. Norma prawna	90
§ 35. Pojęcie normy postępowania	90
§ 36. Generalność i abstrakcyjność norm prawnych	91
§ 37. Budowa normy prawnej	93
§ 38. Hipoteza normy prawnej	95
§ 39. Dyspozycja normy prawnej	97
I. Czyny i czynności konwencjonalne	97
II. Sytuacje wyznaczone przez normy prawne	101
1. Obowiązek	101
2. Dozwolenie	103
3. Wolności prawnie chronione	104
4. Uprawnienia	105
§ 40. Prawo podmiotowe	107
§ 41. Kompetencja	110
§ 42. Sankcja. Rodzaje sankcji prawnych	114

Rozdział IX. Rodzaje norm i przepisów. Akt normatywny	121
§ 43. Przepis prawny. Norma a przepis prawny	121
§ 44. Rodzaje norm i przepisów prawnych	123
I. Normy prawne: reguły i zasady prawne	123
II. Normy bezwzględnie i względnie wiążące	125
III. Przepis ogólny i szczególny (<i>lex generalis</i> i <i>lex specialis</i>)	127
IV. Przepisy odsyłające i przepisy blankietowe	128
§ 45. Akt normatywny	129
§ 46. Budowa aktu normatywnego	130
I. Tytuł aktu normatywnego	131
II. Przepisy merytoryczne ogólne i szczegółowe	132
III. Przepisy epizodyczne i o zmianie przepisów obowiązujących	133
IV. Przepisy przejściowe i dostosowujące	134
V. Przepisy końcowe	135
VI. Podpis uprawnionego podmiotu	137
VII. Załączniki	137
§ 47. Ogłaszanie aktów normatywnych. Tekst autentyczny. Tekst jednolity	137
Rozdział X. System prawa	141
§ 48. Pojęcie i rodzaje systemów. System prawa	141
§ 49. Budowa systemu prawnego	144
§ 50. Związki między elementami systemu prawa	146
§ 51. Zasada niesprzeczności systemu prawa	148
§ 52. Usuwanie sprzeczności norm – reguły kolizyjne	151
§ 53. Zupełność systemu prawa. Luki w prawie	153
§ 54. Zróżnicowanie systemu prawa jako efekt procesu historycznego.	
Gałęzie prawa	156
I. Podstawowe gałęzie prawa wewnętrznego	159
II. Instytucje prawne	162
§ 55. Policentryczność systemów prawnych	163
Rozdział XI. Obowiązywanie prawa	165
§ 56. Obowiązywanie prawa	165
§ 57. Sposoby użycia terminu „obowiązywanie prawa”	166
I. Obowiązywanie prawa w ujęciu aksjologicznym	166
II. Obowiązywanie prawa w ujęciu formalnym (tetycznym)	167
III. Realistyczne obowiązywanie prawa	168
§ 58. Obowiązywanie prawa w przestrzeni (obowiązywanie terytorialne)	171
§ 59. Obowiązywanie prawa co do osób	172
§ 60. Obowiązywanie prawa w czasie	173

CZĘŚĆ III. Funkcjonowanie prawa

Rozdział XII. Funkcje prawa. Przestrzeganie prawa	181
§ 61. Cele i funkcje prawa	182
§ 62. Pojęcie przestrzegania prawa	185
§ 63. Postaci nieprzestrzegania prawa	187

§ 64. Znajomość prawa a jego przestrzeganie	190
§ 65. Fikcja powszechnej znajomości prawa	192
§ 66. Skuteczność prawa	193
Rozdział XIII. Tworzenie prawa	195
§ 67. Pojęcie tworzenia prawa	195
§ 68. Źródła prawa	196
§ 69. Sposoby tworzenia prawa (fakty prawotwórcze) w ich historycznym rozwoju	197
I. Stanowienie prawa	197
II. Zawieranie umów o charakterze prawotwórczym	199
III. Przekształcanie zwyczajów (obyczajów) w prawo	200
IV. Prawotwórcze orzecznictwo sądowe	202
V. Recepcja prawa obcego	204
§ 70. Racjonalność ustawodawcy jako postulat	204
§ 71. Stanowienie prawa w państwach współczesnych – zasady ogólne	207
§ 72. Charakterystyka aktów normatywnych na przykładzie Polski	209
§ 73. Akty normatywne prawa powszechnie obowiązującego	211
I. Konstytucja RP (ustawa zasadnicza)	211
II. Ustawa	212
III. Akty normatywne o randze ustawy	212
IV. Umowy międzynarodowe i źródła prawa europejskiego	213
V. Rozporządzenie	216
§ 74. Akty prawa wewnętrznego (<i>interna</i>)	216
Rozdział XIV. Stosowanie prawa	218
§ 75. Pojęcie stosowania prawa	218
§ 76. Ideologie stosowania prawa	219
I. Ideologia decyzji związanej	219
II. Ideologia decyzji swobodnej	220
III. Ideologia decyzji racjonalnej i praworządnej	221
§ 77. Typy stosowania prawa	221
I. Sądowe stosowanie prawa	222
II. Administracyjne stosowanie prawa	224
§ 78. Proces stosowania prawa i jego etapy. Dowody i domniemania w prawie	225
I. Wstępne ustalenie prawdopodobieństwa pojawienia się faktu	226
II. Udowodnienie zaistnienia faktu	226
1. Zasady rozłożenia ciężaru dowodu	227
2. Rodzaje dowodów dopuszczalnych w postępowaniu	227
3. Sposób oceny dowodów przez organ stosujący prawo	228
4. Cele postępowania dowodowego	229
III. Ustalenie norm obowiązujących	232
IV. Subsumcja i podjęcie decyzji	232
V. Wykonanie decyzji prawnej	233
§ 79. Alternatywne metody rozwiązywania sporów	234

Rozdział XV. Wykładnia prawa i rozumowania prawnicze	235
§ 80. Pojęcie wykładni prawa	235
§ 81. Cele i zakres wykładni	236
§ 82. Koncepcja racjonalności ustawodawcy jako założenie interpretacyjne	238
§ 83. Podział wykładni ze względu na podmiot jej dokonujący	240
I. Wykładnia autentyczna	240
II. Wykładnia legalna	241
III. Wykładnia operatywna	242
1. Wyroki zapadłe w wyniku skargi kasacyjnej	243
2. Uchwały w sprawie wniosków o rozstrzyganie rozbieżności w wykładni	243
3. Rozstrzygnięcia zagadnień prawnych	245
4. Skarga nadzwyczajna	246
IV. Wykładnia prywatna oraz doktrynalna (naukowa)	246
§ 84. Podział wykładni ze względu na sposób jej dokonania	247
I. Wykładnia językowa (językowo-logiczna)	247
II. Wykładnia systemowa	248
III. Wykładnia funkcjonalna i celowościowa (teleologiczna)	250
1. Teoria wykładni statycznej	251
2. Teoria wykładni dynamicznej (adaptacyjnej)	252
3. Teoria wykładni „aktualnego ustawodawcy”	252
IV. Wykładnia porównawcza	253
V. Dyrektywy preferencji	254
§ 85. Podział wykładni ze względu na wynik (zakres) wykładni	255
I. Wykładnia literalna (dosłowna, ścisła)	255
II. Wykładnia rozszerzająca	256
III. Wykładnia zwężająca	257
§ 86. Reguły inferencyjne. Topiki prawnicze	258
Rozdział XVI. Stosunki prawne	264
§ 87. Pojęcie stosunku prawnego	264
§ 88. Powstanie, zmiana i ustanie stosunku prawnego	265
§ 89. Podmioty stosunku prawnego	268
I. Osoba fizyczna	270
II. Osoba prawna	271
III. „Ułomne osoby prawne”	274
§ 90. Przedmiot i treść stosunku prawnego	275
§ 91. Rodzaje stosunków prawnych	275
§ 92. Aktualizacja stosunku prawnego	277
Rozdział XVII. Odpowiedzialność prawna	280
§ 93. Pojęcie i ogólne zasady odpowiedzialności prawnej	280
§ 94. Rodzaje odpowiedzialności prawnej	282
I. Odpowiedzialność karna	282
1. Przesłanki odpowiedzialności karnej osób fizycznych	282
II. Odpowiedzialność cywilna	284
1. Odpowiedzialność deliktowa	285

2. Odpowiedzialność kontraktowa	286
3. Odpowiedzialność za szkodę przyjętą w drodze umowy	287
4. Szkoda wyrządzona przy wykonywaniu władzy publicznej	287
III. Odpowiedzialność służbowa	288
IV. Odpowiedzialność parlamentarna	289
V. Odpowiedzialność konstytucyjna	290
Paremie	291
Indeks rzeczowy	293